

Hyvinvointivaltion seiniä pelastamassa

Samuli Saarinen, suunnittelija, Turun kaupunki

Hyvinvointivaltion rakentamisen aikana koulut, päiväkodit, vanhainkodit ja terveyskeskukset nousivat keskelle ihmisiä uusille asuinalueille. Ajanmukaisista rakennuksista oltiin ylpeitä ja ne olivat synonyymi kuntien kehittyville palveluille. Yksi sukupolvi näki Suomen rakentuvan vaatimattomuudesta yhteiskunnalliseksi mallimaaksi. Saatiin kaikille avoimet ja tasa-arvoiset palvelut ja koulutus, joita ylläpidettiin vakaalla veropohjalla. Parannettavaa jäi enää palvelujen tuottamisen tapaan ja palveluasenteeseen.

Julkisen talouden ja palvelutarpeiden yhteensovittaminen tapahtuu nyt aivan eri skenaarioilla. Kun asiakaslähtöisyys ja tuottavuus ovatkin kaiken lähtökohtana, seinät ovatkin jäämässä toissijaisiksi.

Modernin rakennusperinnön säilymisen suurin haaste ei välttämättä olekaan teknisen käytön lyhyys tai edes sisäilmaongelmat. Suurempana pulmana on, että rakennukset eivät pysy mukana vauhdissa, jossa tekemisen tavat, tilaratkaisut ja digitaaliset mahdollisuudet kehittyvät. Toiminnallisen elinkaaren lyhyiden vuoksi rakennukset ovat väärässä paikassa väärään aikaan, väärän mallisia ja väärän kokoisia.

Päätöksenteossa kalliisti korjatun vanhan houkuttelevuus häviää leikiten vertailussa upouudelle, tulevaisuutta varten suunnitellulle. Asiakkaalle voisi kelvata lähellä olevan parantaminen. Jos uusi rakennus tehdään muualle, voisiko vanhan sitten ottaa uuteen käyttöön? Uuden käytön löytäminen 1970–80-luvun laitokselle on haasteellista ilman rakenteellisia tai taloudellisia riskejäkin. Vanhoja kansakouluja, kuten asemarakennuksiakin on saatu säilymään. Ne ovat maltillisen kokoisia, rakennustekniikaltaan yksinkertaisen varmoja ja niiden sijaintikin on tavallisesti muuhun käyttöön sopiva.

Hyvinvointivaltion rakenteita pitäisi säilyttää kautta maan todisteena itsenäisen Suomen merkittävimmästä rakennusvaiheesta sitten jälleenrakennuksen. Kohteiden valtava määrä ja väistöilojen jatkuva tarve säilyttäneekin suuren osan. Kyllähän näitä riittää. Mutta riittääkö, että rakennuksista säilyvät sellaiset, jotka ovat sijainniltaan hyvin saavutettavia,

ja joita on mahdollista ajanmukaistaa kohtuullisin kustannuksin? Kulttuuriympäristön edustavuutta ja kerroksellisuutta ajatellen tulos on tietysti sattumanvarainen.

Kun tiloja supistetaan ja keskitetään, voidaan satsata enemmän palvelun sisältöön, mikä onkin asiakkaalle oleellisinta. Julkisten laitosten kohderyhmille halutaan luonnollisesti tarjota mahdollisimman toimivia, esteettömiä, käytännöllisiä ja omaan aktiivisuuteen kannustavia tiloja: inspiraatiota, iloa ja viihtyisyyttä. Kun vanhaa laitosta korjataan, rakennus säilyy, mutta samalla uudistuu merkittäväällä tavalla. Miten puolustaa rationalistista niukkuuden ja tasapuolisuuden kauneutta tai postmoderneja kummallisuuksia ja millä perusteella, kun asiakaslähtöisyys ja taloudellisuus edellyttävät kokonaisvaltaista ajanmukaistamista? Kattavat inventoinnit ovat ainoa keino, jolla voidaan saada alueellisesti kokonaiskäsitys tietyn käyttötarkoituksen rakennusten ominaispiirteistä, arkkitehtonisesta keskiverrosta ja kunkin kohteen erityisyydestä.

Pitkään tyhjiällä olleelle Pernon koululle on saatu purkulupa. 1960–70-lukujen koulurakentamista mallikkaasti edustavan ja maisemallisesti huomattavan rakennuksen häviäminen on menetys kulttuuriympäristölle, mutta toisaalta tontin saaminen muuhun käyttöön vauhdittaa kehittämistä kaipaavan alueen uudistumista. Kuva: Samuli Saarinen, 2017, Turun kaupunki.

Ilmiökeskeiset inventoinnit Turun yleiskaavassa

Turun uutta yleiskaavaa (Yleiskaava 2029) aloitettaessa oli todettava, että ilman kattavia lisäinventointeja ei voitaisi osoittaa ajanmukaista kokonaiskuvaa koko kaupungin rakennuskannan, varsinkaan arkirakennusten suojelutarpeesta. Suurimmat tietoaucot koskivat modernin ajan laitoksia ja asuinalueita. Myös saariston rakennusperintö oli inventoimatta.

Kuten arvata saattaa, aikaa ja tekijöitä oli vähän, joten kaavoitus ja museo päättivät tehdä selvitykset yhteisinä talkoina. Työn tehostamiseksi inventoinnit päätettiin toteuttaa ilmiölähtöisesti eikä perinteisesti aluekohtaisina täysinventointeina. Jälkikäteen mietittynä tapa oli ainoa oikea, sillä Ilmiölähtöisyys on paitsi tehokas työtapana, se paljastaa kunkin rakennusryhmän ajalliset ja paikalliset tyypillisyydet ja arkkitehtonisen keskitason. Kun kunkin rakennuksen oma viiteryhmä on selkeä, on yksittäisen kohteen edustavuuden arviointi ja tulosten käyttö suunnittelussa on huomattavasti helpompaa.

Työ alkoi tunnistamalla keskeiset rakentamisen ilmiöt, joista lähdettäisiin kartuttamaan suunnitelmallisesti tietoa. Teemoiksi valittiin kaavoittamalla toteutetut asuinalueet, modernit koulut ja päiväkodit, hoivakodit sekä teollisuusalueet ja saarten rakennuskanta. Inventoinnit urakoi neljän hengen porukka, kaksi kaavoituksesta ja kaksi museolta, ja kukin vastasi tietyistä teemasta. Saariin mentiin kimpassa veneellä.

Maastokäyntien jälkeen inventointitiedot ja valokuvat tallennettiin museon informaatioportaaliin. Havainnot perattiin yleiskaavan rakennussuojelutyöryhmässä, johon kuului inventoijien lisäksi myös rakennusvalvonta. Kustakin teemasta syntyi näin hyvä ja ajan tasalla oleva, eri asiantuntijoiden kesken jaettu yleiskäsitys. Sen perusteella työryhmä poimi erityistä arvoa omaavat kohteet, jotka esitettiin suojelukohteiksi yleiskaavan jatkovalmistelua varten.

Juuri peruskorjattu Turun Normaalikoulu on valmistunut Varissuolle 1980. Turun suurimman lähiön keskellä sijaitseva ”Norssi” erottuu selvästi aikakauden koulujen joukosta korkeatasoisella ja ajattomalla arkkitehtuurillaan. Kuva: Samuli Saarinen, 2020, Turun kaupunki.